

že hodnota Sixtinského stropu je *sui generis* (něčím jedinečným), není totéž jako naznačovat, že tato hodnota nemůže spočívat ve schopnosti rozšířit naše poznání, dejme tomu teologie sv. Pavla.

Jedním z Morganových omylů, který ho v tomto ohledu zavedl, je myslet si, že „kognitivní význam“ teorie je nutné vyjadřovat termíny výrokové pravdy, to znamená jako singulární nebo univerzální soudy o tom, jaké věci jsou. Přinejmenším jeden z jeho argumentů proti kognitivní teorii je založen z velké části na myšlence, že kognitivní význam se skutečně musí vyjadřovat formou pravdivých výroků. Jeho argumentace je následující:

Každá pravda musí být popíratelná.

Jedno umělecké dílo nemůže popírat druhé.

Umělecká díla proto nemohou být zdrojem nějakého druhu pravd.

Tato argumentace je dobrá, ale na kognitivní teorii umění se vztahuje jen potud, pokud se vyjadřuje v terminologii pravd. Ovšem v pasáži, kterou tato kapitola naší studie začínala, mluví Goodman o umění ve smyslu *poznání*, ne pravdy, a jakkoliv platí, že každý výrok může být negován, *poznání* něčeho může být nedokonalé nebo nedostačující, ale bylo by podivné mluvit o jeho negaci. Například fyzikální mechanika vytvořená Isaacem Newtonem umožňuje poznání zákonů pohybující se hmoty zcela jiným a plodnějším způsobem než fyzika Aristotelova, která měla ve vědě ústřední postavení před Newtonem. Ale není prostě pravda, že by jedna nějak přímo popírala druhou. A navzdory všemu, čím Morgan dokazuje opak, lze totéž říct také o uměleckém poznání.

Morgan nejprve předkládá některé obecné námitky proti názoru o „kognitivním významu“ umění a pokračuje úvahami o aplikaci tohoto názoru na konkrétní umělecká odvětví: hudbu, malířství a literaturu. Pokládá za vyloženě absurdní, že význam „některého Brahmsova či Bartókova kvartetu, který jste do posledního okamžiku vyslechli se zatajeným dechem a který vyvolal silné pohnutí ve vašem srdci a myslí“, by se měl vysvětlovat v duchu toho, „co jste se naučili“.

Učení, znalosti a pravda nejsou méně hodnotné proto, že jejich

hodnota není absolutní. Kromě nich na světě existuje spousta jiných užitečných věcí a skutečně není potřeba pracně vytvářet takové pseudo-pravdy, jakými jsou pravda básnická, malířská nebo hudební, aby pak uměleckým dílům posloužily jako doklad jejich oprávněnosti.

(Morgan, in Hospers 1969:232)

Slabou stránkou této argumentace je ovšem to, že nikdo, dokonce ani kognitivní teoretikové umění, nemají zapotřebí ji popírat. Požitek – to, co Morgan přezíravě nazývá „zábavou nebo dekorací“ – určitou hodnotu nepochybně představuje. Problémem normativní filozofie umění, která se k požitku odvolává jako k jeho základní hodnotě, je však to, že nedokáže uspokojivě vysvětlit jeho význam. Hodnotu *některých* druhů umění, těch, které Collingwood vymezuje a bezdůvodně odsuzuje jako zábavné umění, vysvětlit může. Ale jako obecná teorie hodnoty umění neobstojí, protože nezachycuje oprávněné hodnotící distinkce v celém jejich rozsahu. Nemůže například uspokojivě vysvětlit rozdíl mezi lehkým a vážným uměním – často se dá říct, že z hlediska požitku a zábavy je lehké umění lepší než umění vážné. Ovšem kognitivní teorie umění nemusí tvrdit, že *všchna* díla, která se obvykle nazývají uměleckými, jsou hodnotná vzhledem ke své schopnosti rozšiřovat naše poznání. To by očividně nebyla pravda – některá díla jsou hodnotná především proto, že jsou krásná, a jiných je třeba si cenit hlavně pro požitek, který nám skýtají. Kognitivismus je vysvětlením podstaty či významu nejdůležitějších uměleckých děl a tvrdí, že nejsou prostě jen zábavná nebo krásná, ale že v jistém smyslu přispívají k našemu porozumění zkušenosti. Zkoumání této myšlenky je věnován zbytek této kapitoly.

Morganovi ve skutečnosti činí potíže před tímto názorem obstát. Stejně jako ostatní cítí potřebu mluvit o tom, že umění nás obohacuje, a když říká, že poslech „některého Brahmsova či Bartókova kvartetu... vyvolal silné pohnutí ve vašem srdci a myslí“, je těžké nechápat to jako obrat směrem ke kognitivismu – čím jiným by prudký pohyb mysli mohl být, ne-li něčím, co má něco společného s lepším porozuměním? Právě sklon mluvit tímto a mnoha podobnými způsoby dodává na věrohodnosti tezi, že z umění se učíme. A máme-li